

Hallitussihteeri Nella Laitinen

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 50/2025 vp) – sosiaali- ja terveysministeriön lausunto

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä lausunnon hallituksen esityksestä HE 50/2025 vp. Sosiaali- ja terveysministeriö lausuu kunnioittavasti seuraavaa.

1 Esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia (612/2021), rajat ylittävästä terveydenhuollosta annettua lakia (1201/2013) sekä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettua lakia (615/2021).

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia muutettaisiin siten, että hyvinvointialueilla, Helsingin kaupungilla ja HUS-yhtymällä ei jatkossa enää olisi lakisääteistä velvoitetta järjestää kiireellisen hoidon lisäksi välttämättömiksi arvioituja kiireettömiä terveydenhuollon palveluja kolmansien maiden kansalaisille, joiden oleskelu Suomessa on ulkomaalaislain (301/2004) 3 §:n 27 kohdassa (147/2025) tarkoitetulla tavalla laitonta.

Hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän olisi kuitenkin järjestettävä laittomasti maassa oleskeleville kolmansien maiden kansalaisille yksilölliseen lääketieteelliseen tarpeen arviointiin perustuva välttämätön kiireetön hoito, jos sen epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta henkilön terveydentilan tai vamman vuoksi taikka jos epääminen vakavasti vaarantaisi muun henkilön tai väestön terveyden tai alaikäisen, jonka huolenpidosta henkilö vastaa, hyvinvoinnin.

Hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän tulisi kuitenkin edelleen järjestää laittomasti maassa oleskeleville naisille raskauteen liittyvät terveyspalvelut. Lisäksi lapsille tulisi järjestää tarvittavat terveydenhuollon palvelut saman laajuisina kuin hyvinvointialueen asukkailla.

Rajat ylittävästä terveydenhuollosta annettua lakia täsmennettäisiin siten, että Kansaneläkelaitoksen olisi jatkossakin korvattava hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle myös laittomasti maassa oleskeleville kolmansien maiden kansalaisille annettu ehdotetun muutoksen mukainen hoito. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettua lakia täsmennettäisiin lisäämällä viittaus uuteen järjestämislain 56 b §:ään, jotta 56 b § soveltuisi myös HUS-yhtymään.

2 Esityksen tausta ja tavoitteet

Ehdotetut muutokset perustuvat pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman maahanmuuttopoliittisiin kirjauksiin, joilla pyritään tehostamaan laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden maasta poistumista ja poistamista sekä turvaamaan paremmin yleinen järjestys ja turvallisuus. Hallitusohjelman mukaisesti toteutetaan vapaaehtoisen paluun ja maasta poistumisen paketti, joka sisältää

Hallitussihteeri Nella Laitinen

muun ohella sen, että maassa laittomasti oleskelevilta poistetaan oikeus muihin kuin kiireellisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä sosiaaliturvaan eli palataan tältä osin viime vaalikautta edeltäneeseen oikeustilaan.

Esityksellä pyritään poistamaan laittoman oleskelun kannusteita, edistämään laittomasti maassa oleskelevien paluuta ja ehkäisemään sitä kautta laittomaan oleskeluun liittyviä ongelmia sekä lisäämään yleistä tietoisuutta ja ymmärrystä paluuvaihtoehdoista kohderyhmän piirissä. Tavoitteena on, että Suomessa laittomasti oleskeleva henkilö saa sellaisen terveydentilansa edellyttämän kiireellisen ja tarvittaessa yksilölliseen arvioon perustuvan välttämättömän kiireettömän hoidon, joka mahdollistaa henkilön terveydentilan osalta paluun kotimaahan tai pysyvään asuinmaahan.

3 Esityksen pääasialliset vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Taloudellisten vaikutusten euromääräinen arviointi on haastavaa. Arviointia vaikeuttaa laittomasti Suomessa oleskelevien henkilöiden kokonaismäärän arvioinnin haasteellisuus, jota on käsitelty laajasti hallituksen esityksen jaksossa 2.1.5. Ei myöskään ole saatavilla riittävää tietopohjaa, jonka perusteella voitaisiin päätellä paljonko nykyiset juuri laittomasti maassa oleville annettujen kiireellisten tai välttämättömien kiireettömien terveyspalveluiden Kansaneläkelaitoksen rahoittamaksi jäävät kustannukset ovat olleet.

Käsillä olevassa esityksessä on arvioitu, että laittomasti maassa oleskelevia kolmannen maan kansalaisia olisi Suomessa tällä hetkellä enintään noin 3000–4000. On mahdotonta arvioida, kuinka suuren osan laittomasti maassa oleskelevista katsottaisiin yksilöllisen lääketieteellisen arvion perusteella tarvitsevan myös välttämättömiä kiireettömiä palveluita. Myös laittomasti maassa oleskelevien lasten ja raskaana olevien naisten määrää on haastavaa arvioida.

Laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden intressissä saattaa osin olla viranomaiskontaktien välttäminen, mikä voi näkyä myös vähentyneenä tai viivästyneenä hakeutumisena terveyspalveluihin, millä voi olla vaikutusta tarvittaviin hoitoihin ja niiden kustannuksiin.

Epävarmuutta taloudellisten vaikutusten arviointiin aiheuttaa lisäksi se, että Kansaneläkelaitoksen hyvinvointialueille maksamien korvausten kautta ei päästä riittävän yksilöityyn tietoon. Maksetuista korvauksista ei ole erotettavissa tietoa siitä, mitkä kustannukset kohdistuvat laittomasti maassa oleskeleviin taikka mikä osa henkilölle annetusta hoidosta on ollut kiireellistä ja mikä kiireetöntä välttämätöntä hoitoa. Tilastoista ei myöskään saada tietoa henkilömääristä. Kansaneläkelaitoksen tilaston lisäksi muita tilastoja laittomasti maassa oleskelevien vaikutuksista terveydenhuoltojärjestelmälle ei ole saatavissa, sillä sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmiin ei rekisteröidä tietoa siitä, oleskeleeko henkilö maassa laittomasti. Koska tietoa henkilön oleskelun laittomuudesta ei rekisteröidä potilastietojärjestelmiin, ei tietoa myöskään tämän ihmisryhmän terveyspalveluiden käytöstä ole luotettavasti saatavilla kansallisesti.

Kansaneläkelaitokselta 30.1.2025 saadun tiedon mukaan siihen mennessä korvauksia voimassa olevan järjestämislain 56 a §:n mukaisen järjestämisvelvollisuuden vuoksi vuonna 2023 annetusta hoidosta oli maksettu yhteensä 954 235 euroa. Kansaneläkelaitoksen tiedoista ei voida erottaa, mitkä kustannukset kohdistuvat laittomasti maassa oleskeleviin ja mitkä muihin järjestämislain 56 a §:n mukaisiin henkilöryhmiin. Tiedoista ei myöskään voida erottaa, mikä osa henkilölle annetusta hoidosta on ollut kiireellistä ja mikä osa kiireetöntä välttämätöntä hoitoa. Kansaneläkelaitoksella ei ole tietoa siitä, mitä hoitoa potilaalle on tarkalleen annettu, eikä tilastoista saada myöskään tietoa henkilömääristä.

Arvion mukaan esitys vähentäisi vuodesta 2026 alkaen hyvinvointialueille sairausvakuutuksesta maksettavia korvauksia noin 0,56 milj. euroa. Arvio perustuu siihen, että Maahanmuuttoviraston vuonna 2023 kielteisiä turvapaikkapäätöksiä saaneiden ikäjakauman perusteella arvioidusta 4000 laittomasti maassa oleskelevista

Hallitussihteeri Nella Laitinen

kolmansien maiden kansalaisista noin 15 prosenttia olisi alaikäisiä, joille edelleen tarjottaisiin nykyistä vastaavia palveluja. Näiden alaikäisten kiireettömien terveyspalvelujen yhden vuoden kustannuksina on käytetty HE 112/2022 vp arvioita, joiden perusteella paperittoman henkilön kiireettömän terveydenhuollon kustannukset olisivat vuoden 2026 tasossa keskimäärin noin 320 euroa henkilöä kohden ja kustannukset olisivat tältä osin noin 190 000 euroa vuodessa. Täysi-ikäisille laittomasti maassa oleskeleville kolmansien maiden kansalaisille esityksen perusteella hyvinvointialueiden tehtäviin kuuluvasta kiireettömästä hoidosta on arvioitu aiheutuvan kustannuksia 50 euroa henkilöä kohden vuodessa, jolloin terveyspalvelujen kustannukset olisivat tältä osin noin 170 000 euroa vuodessa. Laittomasti maassa oleskelevia raskaana olevia on arvioitu olevan vuositasona noin 40 henkilöä. Hyödyntäen äitiys- ja lastenneuvoloiden henkilöstömitoitusta koskevia suosituksia sekä hyvinvointialueiden palveluluokakohtaisia tilinpäätöstietoja voidaan arvioida, että raskaudesta aiheutuvat kiireettömän terveydenhuollon kustannukset olisivat noin 2 000 euroa raskaana olevaa henkilöä kohden, ja laittomasti maassa oleskelevien raskaana olevien henkilöiden kustannukset olisivat näin vuositasona yhteensä 80 000 euroa. Näin ollen vuosittainen kustannus esityksen rajausten mukaisesta kiireettömästä välttämättömästä hoidosta olisi yhteensä noin 440 000 euroa vuoden 2026 tasossa. Arviossa on käytetty verrokkina Maahanmuuttoviraston tilastoja kielteisten turvapaikkapäätöksen saaneista. Laittomasti maassa oleskelevien henkilöryhmä on kuitenkin kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita henkilöitä moninaisempi ihmisryhmä, sillä kaikki laittomasti maassa oleskelevat eivät välttämättä ole läpikäyneet turvapaikkaprosessia.

On huomattava, että arvioon sisältyy merkittävää epävarmuutta. Käytännössä vuosittaiset kustannukset riippuvat maassa laittomasti olevien määrästä, heidän terveydentilastaan ja palveluiden piiriin hakeutumisestaan. Esityksen tavoitteena on, että laittomasti maassa oleskelevat poistuisivat ripeästi maasta, jolloin esityksessä on myös lähdetty siitä oletuksesta, että laittomasti maassa oleskelevat hakeutuisivat jatkohoitoon kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa.

Hyvinvointialueiden nettokäyttökustannuksiin tai toimintakatteeseen esityksellä ei olisi välitöntä vaikutusta, sillä hyvinvointialueet ovat voineet hakea korvausta kyseessä oleviin kustannuksiin Kansaneläkelaitokselta, eikä esityksellä muuteta mahdollisuutta hakea korvausta. Myös potilaan mahdollisen tilan vaikeutumisen aiheuttamiin kiireellisen hoidon kustannuksiin hyvinvointialueiden olisi mahdollista hakea jatkossakin Kansaneläkelaitokselta korvausta.

Vaikutukset terveydenhuollon ammattihenkilöihin

Terveydenhuollon ammattihenkilö, useimmiten terveydenhoitaja, sairaanhoitaja taikka lähihoitaja, arvioi laittomasti maassa oleskelevan henkilön hoidon tarpeen ja sen kiireellisyyden aivan kuten muidenkin potilaiden kohdalla. Terveydenhuollon ammattihenkilöiden osalta jo nykytilassa terveydenhuollon ammattihenkilöt käytännössä määrittelevät laittomasti maassa oleskelevien osalta tapauskohtaisesti, miltä osin tarvitaan kiireellistä hoitoa ja milloin kyse on voimassa olevan järjestämislain 56 a §:n mukaisesta välttämättömästä kiireettömästä hoidosta. Tältä osin terveydenhuollon ammattilaisten tehtävät eivät esityksen myötä merkittävästi muuttuisi, kun esityksen mukaan tarvitaan yksilökohtainen arvio välttämättömän kiireettömän hoidon osalta. Toisaalta terveydenhuollon ammattihenkilöiden olisi arvioitava hoidon epäämisen ilmeistä kohtuuttomuutta, jonka voi osaltaan arvioida monimutkaistavan terveydenhuollon ammattihenkilöiden tehtäviä.

Ammattihenkilöiden eettistä kuormaa voi lisätä huoli siitä, miten potilaan jatkohoito onnistuu ja miten pykälän mukaista ilmeistä kohtuuttomuutta arvioidaan. Tätä eettistä kuormaa hälventää mahdollisuus yksilökohtaiseen arviointiin ja henkilön kokonaistilanteen huomioon ottamiseen. Esityksen mukaan potilaalle olisi annettava tieto hänen terveystilanteestaan sekä selkeä ohjeistus hakeutua hoitoon kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa, mikä voi helpottaa ammattilaisen kokemaa eettistä kuormaa. Lisäksi epäselvissä

Hallitussihteeri Nella Laitinen

tilanteissa arvioinnin tekisi viimekädessä lääkäri. Hyvinvointialueilla voidaan myös antaa yhteisiä toimintaohjeita yksittäisten henkilöiden arviointia helpottamaan.

Esityksen piirissä olevien henkilöiden määrä on pieni suhteessa terveydenhuollon koko asiakaskunnan määrään, jolloin terveydenhuollon ammattilaisten toimintaan kohdistuvien kokonaisvaikutusten voidaan arvioida olevan vähäisiä.

Vaikutukset ihmisiin

Esitys ei muuttaisi velvollisuutta järjestää julkisessa terveydenhuollossa kiireellisen hoidon palveluita laittomasti maassa oleskeleville. Kiireellisen hoidon saatuaan suuren osan laittomasti maassa oleskelevista voidaan arvioida saavuttavan terveydentilan, jossa on mahdollista ja turvallista siirtyä saamaan jatkohoitoon tai kuntoutukseen tarvittavia muita terveyspalveluita henkilön kotimaahan tai pysyvään asuinmaahan.

Kiireellisen hoidon ja yksilölliseen arvioon perustuvan välttämättömän kiireettömän hoidon voidaan katsoa terveydentilan vakauttamisen myötä turvaavan jokaiselle riittävän huolenpidon ja terveyspalvelut Suomessa. Mikäli tarvitaan muita kiireettömiä terveyspalveluita, on henkilön terveydentilan puolesta mahdollista hakeutua niiden piiriin kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa saatuaan ohjauksen ja neuvonnan terveydentilastaan. Esityksen ei arvioida tämän vuoksi johtavan kenenkään henkilön osalta merkittävään terveydentilan huononemiseen, vamman pahenemiseen tai kuolemanvaaraan, mikäli henkilö noudattaa saamiaan ohjeita ja paluuvetoa.

Mikäli henkilö ei kiireellisen hoidon ja mahdollisen yksilölliseen arvioon perustuvan välttämättömän kiireettömän hoidon sekä riittävän jatkotutkimuksiin ja –hoitoon hakeutumisen ohjauksen saatuaan kuitenkaan hakeutuisi palveluiden piiriin kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa, on riski, että terveydentila voi huonontua ajan kanssa esimerkiksi kuukausien tai vuosien kuluessa. Tällaisessa tilanteessa voi lisääntyä riski Suomessa oleskelun aikana ilmaantuvalla kiireellisen hoidon tarpeella, komplikaatioille ja esimerkiksi sairaalahoidolle ja tätä myötä kustannuksille.

Mikäli henkilö noudattaisi saamaansa ohjeistusta poistua maasta ja hakisi jatkotutkimuksia tai –hoitoa kotimaastaan tai pysyvään asuinmaastaan, voisi maasta poistumisella olla yksilön hyvinvoinnin ja terveyden kannalta myönteisiä vaikutuksia. Lisäksi laitton maassa oleskelu itsessään altistaa erilaiselle hyväksikäytölle. Maasta poistuminen voisi siis osaltaan mahdollisesti ehkäistä altistumista hyväksikäytölle, jota voidaan pitää hyvinvoinnin ja terveyden kannalta myönteisenä vaikutuksena.